

Matti Sippola perusti Suomen ensimmäisen nuorisoseuran ja ensimmäisen rekisteröidyn työväenyhdistyksen

Kun Kauhavan Nuorisoyhtiö perustettiin täällä Hahtomaassa Kalan torpalla Matti Sippolan johdolla juhannuksena 1881, ei Sippola ollut enää mikään nuorukainen, vaan jo monet kokenut mies. Hän oli syntynyt talollisen poikana Kauhavan Ylikylässä Sippolan Vanhassatuvassa lokakuun 17. päivänä 1848 ja oli niin ollen jo 33. ikävuodellaan.

Matin syntymäseutu oli Etelä- pohjanmaan hurjinta puukkojunkkarialuetta, jolla Kauhavan, Härmän ja Lapuan häjyt useasti kohtasivat. Läheinen Pernaan silta, joka johti Kauhavanjoen yli, oli eräitä tunnetuimpia tappelupaikkoja. Sippolan nuoruusvuosina 1850- ja 1860- luvuilla oli häjyjen aikakausi parhaimmillaan, joten Matti Sippolalla jos kellään oli perusteellinen tuntemus tästä omalaatuisesta hirmuvallan aikakaudesta.

Matti Sippolan omat harrastukset suuntautuivat kuitenkin toisaalle kuin ympäristön muun nuorison. Kauhavan kirkkoherrana oli näihin aikoihin kansallisista harrastuksistaan tunnettu J.H. Keckman, joka jo rippikoulussa huomasi Matin lahjakkuuden ja toimitti hänen luettavakseen alan parhainta suomenkielistä kirjallisuutta. Näin Matti Sippola jo varhaisvuosinaan saavutti melkoisen lukeneisuuden. Hän oli kuitenkin verraten heikko terveydeltään, niin että kotitalo katsottiin parhaimmaksi antaa kokonaisuudessaan vanhemmalle veljelle., koska arveltiin, että ”Matti kumminkin pian kuoloo”. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, vaan Matti lähti kaivertajan oppiin läheiseen Uudenkaarlepyyn kaupunkiin, jossa hän nopeasti saavuttikin tämän taidon. Myöhemmin hän kehittyi suorastaan taiteelliset mitat täyttäväksi kaivertajaksi, joka 1870- luvulla kierteli muun muassa eräissä Etelä- Suomen kartanoissa tehden kaiverruksia hopeaesineisiin ja valmistaen sinettejä. Vuoden 1876 suuressa taide- ja teollisuusnäyttelyssä Helsingissä palkittiin eräitä hänen kaiverrustöitään.

Näitten vaellusvuosiensa aikana Sippola saavutti laajan maantieteellisen tuntemuksen ja ennen kaikkea suuren tuttavapiirin. Juohean olemuksensa ja hyvän kaskuvarastonsa turvin hänelle oli helppoa ystäväystyä tapaamiinsa uusiin henkilöihin. Eritysen hyvin hän oppi tuntemaan Etelä- Pohjanmaan nuoren talonpoikaissivistyneistön. Ilmajoen ja Lapuan edistyneimmät isännät, jotka jo näihin aikoihin virkeästi seurasivat kansallisia harrastuksia, olivat hänen tuttaviaan, ja matkoillaan hän poikkesi tapaamaan myös herännäisyyden suuria maallikkojohtajia Juho Malkamäkeä ja Arvid Logrenia. Alavudella hän tutustui nuoreen Lauri Kivekkääseen, Alavuden pappilan poikaan Lauri Stenbäckiin, joka jo 1870- luvulla järjesti suuria isänmaallisia kansanjuhlia kotipitäjässään. Ilmajoella hän oppi tuntemaan nuoren Arvid Järnefeltin, ”veli Raudan”, joka vieraili siellä 1880- luvun alussa tapaamassa koulutoveriaan Otti Edvard Könniä, sittemmin Etelä- Pohjanmaan Nuorisoseuran ensimmäistä esimiestä. Näin Sippola joutui läheiseen kosketukseen ajan radikaaleimman fennomaaninuorison kanssa ja omaksui täydellisesti heidän ajattelutapansa kansallisissa kysymyksissä.

Mutta Matti Sippola halusi itsekin sanoa sanottavansa ajan suurista tapahtumista. Vuosina 1878-1880 hän julkaisi kaikkiaan kuusi arkkiveisua, joissa hän kuvaili Turkin sodan tapahtumia ja asevelvollisuuslain kansassa herättämiä mielialoja. Näistä arkkiveisuista on aiheeltaan kenties mielenkiintoisin viisu ”Vaasan- Tampereen rautatiestä”, jossa Sippola luonnehtii rautatien taloudellista merkitystä:

”Sitäpä jo kansa on kaivannut, Vaasa se varsinki toivonut, Että se liikkeen vilpastaa, Kansan ja kaupungin vaurastaa. Tampereen tehtaiden tavarat, Löytää nyt maisemat avarat, Kauppa se käypi nyt vauhdilla, Pohjan lahdenkin rannoilla. Näin kasvaa Suomessa sivistys, Näin aineellisenkin edistys; -kansaa ja kaupungit kilpaillen, Näin pyrkii muun Euroopan rinnalle”.

Kannattaa huomata, mikä todellinen edistysusko Sippolan arkkiveisusta kuvastuu. Siitä käy ilmi

myös kunnon kilpailuhenki, ja tuolloin kansanmiesten puheissa ehkä harvinaisempi Eurooppakin tulee mainituksi.

Arkiveisujen ohella Sippola kirjoitteli myös ahkerasti sanomalehtiin. Jo 1870- luvulla tavataan hänen Kauhavan- kirjeitään Uudessa Suomettaressa, mutta virkeimmän sanomalehtimiestoimintansa tämä ”Kauhavan Matti” aloitti vasta Vaasan Lehdessä, joka alkoi ilmestyä vuoden 1881 alusta. Lehtimiestoiminta jatkui Sippolan osalta myöhempinäkin vuosina.

Kuuluisammaksi kuin sanomalehtimiestöinnallaan on Matti Sippola kuitenkin tullut yhdistystoiminnan alalla. Jo vuonna 1872 hän suunnitteli muutamien muitten Kauhavan nuorukaisten kanssa toimintaa paikkakunnan nuorison herättämiseksi ajan tavanmukaisista huvituksista ja kesällä 1873 hän yritti saada aikaan kansanhuveja ja seuranäytelmääkin, mutta nämä hankkeet jäivät puolitiehen. Uudelleen ryhtyi Sippola näihin puuhiin talvella 1880- 1881. Näihin aikoihin oli useita Kauhavan nuorukaisia opiskelemissa Jyväskylän Lyseossa, heidän joukossaan Sippolan sisarenpoika Juha Heikki Kala ja hänen toinen sukulaispoikansa Yrjö Näykki, sittemmin Alanen. Poikien ollessa joululomalla oli Sippola nähtävästi suunnitellut yhdessä heidän kanssaan erityisen nuorisoyhdistyksen aikaansaamista Kauhavalle. Kevätlukukauden 1881 kuluessa oli asiasta kirjeenvaihtoa ja juhannuksena johti hanke Kauhavan Nuorisoyhtiön perustamiseen Kalan torpalla. Yhtiön ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Matti Sippola.

Olen saattanut julkaista Kauhavan Nuorisoyhtiön perustamisesta laajan ja yksityiskohtaisen kuvauksen jo Etelä- Pohjalaisen Osakunnan julkaisemassa Kauhavan kirjassa 1950- luvun puolivälissä, joten en nyt puutu tässä enemmälti Kauhavan Nuorisoyhtiön perustamistapahtumaan, semminkin kun se Kauhavalla ja muuallakin varsin hyvin tunnetaan. Olen tuossa kirjoituksessa samoin kuin vuonna 1961 ilmestyneessä Suomen nuorisoseuraliikkeen historian ensimmäisessä osassa voinut mielestäni kiistattomasti osoittaa Matti Sippolan ansiot ensimmäisen nuorisoseuran perustamiseen.

Matti Sippola muutti kuitenkin jo syyskesällä 1881 maakauppiaksi Kauhajärven kylään Lapuan, Kauhavan ja Lappajärven kulmaukseen eikä näin ollen voinut osallistua yhtä aktiivisesti Nuorisoyhtiön toimintaan. Sen johdon otti nyt käsiinsä Kauhavan kirkonkylän kansakoulunopettaja Kaarlo Kunelius, taitava ja johdonmukainen kansanvalistus mies. Sippola seurasi kuitenkin jatkuvasti tarkoin Yhtiön toimintaa. Marianpäivänä 1882 hän oli läheisessä Vimpelin pitäjässä perustamassa ”sisaryhtiötä” Kauhavan seuralle ja oli niin ikään mukana kesällä 1882 luomassa maakunnallista Etelä- Pohjanmaan Nuorisoseuraa. Maakunnallisen keskusseuran syntyprosessin olen myös tarkoin kuvannut nuorisoseuraliikkeen historioteoksessa.

Maakauppiaina Sippola ei kuitenkaan menestynyt. Liian hyväsydämisenä hän antoi ostajille velaksi tavaraa miltei niin paljon kuin nämä tahtoivat ja joutui siksi ennen pitkää taloudellisiin vaikeuksiin. Sippola joutui jälleen vaihtamaan alaa ja siirtyi nyt Vaasaan.

Jo 1870- luvun lopulla hän oli ollut puuhaamassa maakunnan muitten kansanmielisten kanssa suomenkielistä lyseota Vaasaan. Seuraavina vuosina hän ehtimiseen muistutti julkisuudessa lyseon tukemisen tärkeyttä. Nyt hän siirtyi itse lyseon vahtimestariksi. Nopeasti hän Vaasassa kohosi erääksi kaupungin suomenkielisten harrastusten keskeisimmäksi henkilöksi., jolta jatkuvasti riitti uusia aloitteita. Näin hän oli jo vuonna 1883 perustamassa työväenyhdistystä Vaasaan.

Suomen ensimmäinen työväenyhdistys oli perustettu Helsingissä vuonna 1883. Sen perustamisessa oli mukana joukko tehtailijoita, työnjohtajia ja valistuneita työmiehiä. Johdossa oli aloitteentekijänä tehtailija V.J. von Wright; hänen mukaansa puhutaan Suomen työväenliikkeen wrightiläisestä vaiheesta. Järjestyksessä toinen työväenyhdistys maassa syntyi Vaasaan vuoden 1883 lopulla ja tämän yhdistyksen perustamisessa oli aloitteentekijänä Matti Sippola.

Väestöenemmistöltään ruotsinkielisessä Vaasassa oli näihin aikoihin muodostunut oma fennomaaninen puolueensa. Se oli vuonna 1882 perustanut Vaasan suomenmielisten seuran, jonka jäseniksi otettiin ”kaikkia hyvämaineisia kunnan kansalaisia”. Työväkeä seuraan ei kuitenkaan liittynyt juuri lainkaan. Tämän puutteen huomasi toimintatarmoinen ja aloiterikas Sippola ja ryhtyi puuhamaan yhdistystä, jolla olisi samat tarkoitusperät kuin kaupungin suomenkielisten seuralla, mutta johon työläisetkin saattaisivat liittyä. Aikeistaan hän kertoi vaasalaiselle poliisille K.A. Lundqvistille, myöhemmin nimeltään Lehtikanto. Yhdessä nämä kääntyivät viinakauppias V. Pasin puoleen, joka oli kiihkeä suomenmielinen ja jolla oli käytettävissään myös varoja. Näiden yhteisestä kutsusta kokoontui joulukuun 2. päivänä 1883 joukko vaasalaisia Pasin asuntoon Vaasanpuistikon varrelle keskustelemaan työväenyhdistyksen perustamisesta kaupunkiin. Yhdistys päätettiin perustaa, ja sille annettiin nimeksi Vaasan Suomalainen Työväenyhdistys. Vajaassa viikossa laadittiin säännöt, ja jo joulukuun 8. päivänä pidettiin samassa paikassa uusi kokous, jossa oli läsnä suuri joukko henkilöitä, osa myös kaupungin ulkopuolelta, heidän joukossaan maakauppias Jaakko Soini Vähästäkyröstä, lautamies Mikko Hietanen sekä talokkaat Jaakko Tyyki ja Mikko Lipponen Laihialta, kaikki miehiä, jotka tulivat tunnetuksi Etelä- Pohjanmaan muissakin valistusrienoissa, muun muassa nuorisoseuratoiminnassa. Kokouksen puheenjohtajana toimi Matti Sippola ja kirjuriina K.A. Lundqvist. Säännöille päätettiin hankkia senaatin vahvistus, joka saatiinkin jo helmikuun 26. päivänä 1884. On merkille pantavaa, että tämä oli maassa ensimmäinen työväenyhdistys, jonka säännöille saatiin senaatin vahvistus. Jos tällaista vahvistusta haluttaisiin pitää määrävänä tekijänä, voitaisiin sanoa, että Matti Sippola oli perustanut paitsi maan ensimmäisen nuorisoseuran myös Suomen ensimmäisen työväenyhdistyksen.

Vaasan Suomalaisen Työväenyhdistyksen sääntöjen toisessa pykälässä ilmoitettiin yhdistyksen tarkoituksena olevan ”henkisen ja aineellisen vaurauden edistyttäminen kansassa; hyödyllisen kirjallisuuden hankkiminen ja levittäminen sekä juoppouden ja raakain tapain poistaminen yhteiskunnasta”. Toimikunnan enemmistöllä oli oikeus ”juoppouden ja irstaisen elämän tähden” kahden varoituksen jälkeen erottaa jäsen yhdistyksestä. Yhdistyksen toimet määrättiin tapahtuvaksi suomen kielellä.

Vaasan Suomalaisen Työväenyhdistyksen alkuaikojen toiminta tähtäsi kansallistunnon herättämiseen ja sivistystyön tekemiseen. Yhdistyksellä oli huoneisto seppävalaja Lundenin talossa kesäkuusta 1884 lähtien. Huoneistoon tilattiin Uusi Suometar, Kaiku, Aamulehti ja molemmat vaasalaiset, suomenkieliset lehdet. Ryhdyttiin puuhaamaan kirjastoa, rahavaroja kerättiin arpajaisilla ja perustettiin laulajakuoro, jonka johtajana toimi kanttori A. Nordlund. Näyttää siltä, että yhdistys on toiminut samaan tapaan kuin nuorisoseura.

Samaan aikaan kuin työväenyhdistys perustettiin Vaasaan myös uusi lehti nimeltään Suupohjan Työmies. Tämä oli muutoin ensimmäinen kerta, kun sana ”työmies” esiintyi näin huomattavalla sijalla suomalaisessa lehdistössä. Suupohjan Työmiehen päätoimittajaksi tuli edellä mainittu K. A. Lundqvist itse ja sen palstoilla esiintyi ahkerasti myös Matti Sippola. Ohjelmakirjoituksessa lehti ilmoitti taistelevansa suomalaisuuden puolesta sekä puolustavansa ”varsinaisen rahvaan oikeuksia”. Täydellä syyllä voin sanoa, että suupohjan työväenmies syntyi Vaasan Suomalaisen Työväenyhdistyksen äänenkannattajaksi.

Lehti ei kuitenkaan elänyt kuin runsaan vuoden eli vuoden 1884 loppuun saakka, mutta vuonna 1887 Sippola teki jälleen uuden lehtialoitteen. Hän ryhtyi Vaasassa julkaisemaan pilalehti ”Leikki-Heikkiä”, jonka oli määrä kasvaa suuren suosion saavuttaneen Matti Meikäläisen pohjalaiseksi ”serkuksi”. Lehteä ilmestyi tosin vain yksi numero, mutta sekin antaa hauskan kuvan Sippolan laikillisesta kielenkäytöstä. Vuosien mittaan Sippola kehittikin aivan oman kirjoitustyyhinsä, jossa hän viljeli runsaasti matkoilla muistiin merkitsemiään kansanomaisia sanontatapoja ja sananparsia.

Pian Vaasan työväenyhdistyksessä puhkesi sisäisiä ristiriitoja. Yhdistyksen historiikin kirjoittaja Pekka Kemppi katsoo näitten johtuneen siitä, että toiset jäsenet olivat radikaaleja ja tahtoivat valvoa

”varsinaisen rahvaan” etua, toiset taas, ”varsinaisen pääoman edustajat”, tahtoivat, että yhdistys ei saisi ”astua herraskaisten varpaille ja vihoittaa sivistyneitä”. Radikaaleihin kuului Matti Sippola. Suupohjan Työmieheissä hän Kempin mukaan ”arvosteli terävästi, ei ainoastaan ruotsalaisuutta, vaan koko hallitsevaa luokkaa ja koetti herätellä työväestöä näkemään viheliäisen asemansa”. Sen tähden herraskaiset etsivät keinoa Sippolan erottamiseksi johtokunnasta ja koko yhdistyksestä.

Syksyllä 1883 riita puhkesi ilmieliekkisiin, ja marraskuussa Sippola erotettiin yhdistyksen toimikunnasta. Syyksi ilmoitettiin pöytäkirjassa, että Sippola oli kantanut eräältä pika- ajurilta 2 markkaa jäsenmaksuksi, mutta ei ollut tillittänyt sitä rahastonhoitajalle. Myöhemmin Sippola erotettiin ainaseksi yhdistyksen jäsenyydestä. Kemppi katsoo, että Sippolan erottamisen todellisena syynä oli kuitenkin hänen radikaalisuutensa. Asiasta keskusteltiin vielä 1880- luvun lopulla Pohjanmaan sanomalehdistössä. Vahinko, että Sippolan elämäkertaa ei ole kirjoitettu, että nämä kaikki vaiheet tulisivat esiin.

Sippola jatkoi kuitenkin yhdistystoimintaansa. Vuonna 1885 Sippola perusti Vaasaan uuden suomenkielisen seuran, Kaiku- seuran, joka ylläpiti ainakin kaupungin musiikkiharrastuksia muutaman vuoden ajan.

Tosiasia kuitenkin on, että Sippolan harrastukset kulkivat näinä aikoina yhä radikaalimpaan suuntaan. Hän seurasi tarkoin 1880- luvun kirjallisuutta, ja oli vain luonnollista, että nuorten suomenmielisten jyrkkyys tarttui myös Sippolaan. Sitä paitsi koko Etelä- Pohjanmaan Nuorisoseura alkoi yleisessä tietoisuudessa saada varsin radikaalin leiman, niinpä Arvo Grotenfeldt, maan johtava yliopistofilosofi, aikakauden ilmiöiden teräväsiilmäinen huomioitsija, kertoo Valvojassa vuonna 1888 kuulleensa mainittavan, että ”Etelä- Pohjanmaan Nuorisoseura oli jommoinkin punaisen vapaamielisyyden koti”, vaikka hän tosin havaitseekin luettuaan nuorisoseuran julkaiseman albumin ”Pyrintöjä Etelä- Pohjanmaan lakeuksilta”, ” ettei radikaalisuus, jos se Suomen laaksoissa pysyy, juuri voine monta pelottaa”. Mutta Sippola joutui kuitenkin niin voimakkaaseen maailmankatsomukselliseen ristiriitaan työnantajinsa kanssa, että hän joutui luopumaan lyseon vahtimestarin toimesta ja muuttamaan takaisin Kauhavalle.

Kauhavalla Sippola toimi 1890- luvulla pienviljelijänä kasvattaen suurta perhettään. Hänellä oli kaikkiaan 9 poikaa ja 2 tyttäret; yksi tytär oli kuollut lapsena. Jatkuvasti hän oli kuitenkin mukana yleisissä harrastuksissa. Vuonna 1890 hän oli perustamassa uudelleen Kauhavan tällä välin nukahtanutta nuorisoseuraa ja 3 vuotta myöhemmin Kauhavan työväenyhdistystä. Edelleen hän kirjoitteli sanomalehtiin, toimitti albumikirjallisuutta ja osallistui virkeästi nuorisoseurojen maakunnallisiin ja valtakunnallisiin kokouksiin herättäen kaikkialla huomiota nuorekkaalla olemuksellaan. Sippola kuoli heinäkuun 28. päivänä 1908 aivohalvauksen kohtamana heinäniityllä lähes 60 vuoden ikäisenä.

Myös Matti Sippolan lapset olivat poikkeuksellisen aktiivisia ja lahjakkaita. Kolme hänen pojistaan oli kansakoulunopettajia. Vanhin poika Viljam Sippola oli varsin tunnettu opettaja ja kansanvalmistaja. Poikien intomielisyyttä ja kansallista mielenlaatua kuvaa, että kolme heistä oli Saksan jääkäriä. Monet Sippolan jälkeläisistä ovat toimineet opettajina ja kasvattajina. Esi-isän maine näyttää myös eläneen suvun piirissä, koskapa Matti Sippolan lasten nimet, esimerkiksi Ahto ja Vilkas toistuvat seuraavissa sukupolvissa. Matti Sippolan laajassa sukulaispiirissä on monia tunnettuja kansalaisia, muun muassa aikanaan kuuluisa jääkiekkovalmentaja Lalli Partinen, laulajatar Maininki Sippola-Wilkska ja Suomen roomalaiskatolisen yhteisön johtaja Pentti Laukama.

Matti Sippola kuului äitinsä kautta laajaan lapualai- kauhavalais- härmäläiseen Erkkilän sukuun, jonka piirissä sukutunne on voimakkaana elänyt; näiden sanojen lausujalla on nykyään kunnia toimia tuon suuren pohjalaisen suvun esimiehenä. Matti Sippolan jälkeläiset ovat lisäksi suvun sisällä perustaneet oman yhdistyksensä nimeltä Matti Sippolan suku ry., joka kokoontuu säännöllisesti ja julkaisee omaa tiedotuslehteään ja joka aikoo pitää Matti Sippolan syntymän 150- vuotispäivänä

tulevana syksynä oman Matti Sippola -juhlansa.

Matti Sippolan jälkeläisillä onkin täysi syy kunnioittaa herkän ja vastaanottavaisen, intomielisen ja kiihkeänkin esi-isän muistoa. Kauhavalaisilla on samoin kaikki syyt vaalia pitäjänsä merkittävän kasvatin elämäntyötä. Koko Etelä- Pohjanmaalla kannattaa vaalia Matti Sippolan muistoa.

Matti Sippola oli omalaatuinen aloitteiden mies, jonka mieli koko elämän ajan paloi jatkuvasti uusiin yrityksiin. Ympäristön oli usein vaikeata tajuta hänen innostustaan uusiin ideoihin, varsinkin sellaisessa traditionaalissa talonpoikaisyhteisössä, missä Kauhavallakin 1800- luvun lopulla elettiin . Siellä, missä jokapäiväisen elämänmenon turvaaminen ja taloudellinen toiminta oli tärkeintä, siellä oli vaikeata ymmärtää miestä, joka täysin rinnoin henkilökohtaisen hyvinvointinsakin kustannuksella heittäytyi yleisten asioiden ja yhdistystoiminnan pariin. Tästä johtuu, että ympäristön asukkaat saattoivat monesti pitää Sippolaa varsin epämääräisenä haihattelijana. Tämä on kuvastunut Sippolan myöhemmissäkin arvioinneissa. Paneutuminen aikakauden asiakirjoihin, sanomalehtiin ja säilyneeseen kirjeenvaihtoon osoittaa kuitenkin, että Sippola näki uudenaikaisen yhdistystoiminnan eräänä kansallisen herätyksen tärkeänä toteuttajana. Tässä suhteessa hänen voi sanoa eläneen melkoisesti ympäristönsä käsitysten edellä.

Filosofian tohtori honoris causa mult Jaakko Numminen juhannusaaton tilaisuudessa Kalan torpalla Kauhavan Hahtomaassa perjantaina 19.6.1998 klo 13.00

Puhe on pidetty Kalan torpan juhannusjuhlilla 1998.

Juhannusjuhlaa Kalan torpalla, Suomen nuorisoseuraliikkeen syntysijoilla on vietetty vuodesta 1984 lähtien.

Juhlan idean isä on Tapani Kivelä.

Kauhavan kaupungin kulttuurilautakunta on järjestänyt juhlan vuosittain yhteistyössä Kauhava Seuran ja Kauhavan Nuorisoseuran kanssa. Viime vuosina myös kylät ovat olleet mukana järjestelyissä.

1998 juhlapuheen piti filosofian tohtori honoris causa mult Jaakko Numminen. Juhlapuheen aihe oli kauhavalaisen Matti Sippolan elämäntyö. Kuluva vuosi on ollut Matti Sippolan juhlavuosi. Matti Sippolan syntymästä on kulunut 150 vuotta.